

зрушень у розвитку лісового сектора. На думку цих респондентів, ринок – важливий атрибут сталого розвитку лісового господарства. Щодо другої групи менеджерів лісових підприємств, то вони є прибічниками командно-адміністративної системи економіки. Вони звинувачують радикалів у виникненні всіх проблем у лісовому господарстві і схилиються до існування централізованої економіки. Їхня позиція підтверджується тим, що пік виникнення екологічних проблем припадає на період ринкових трансформацій.

Крім цих двох основних груп, нами були виявлені ще дві менш чисельні групи респондентів. Респонденти однієї групи підтримують ринкову реформу, але не вважають, що сталість лісового господарства є важливим чинником подальшого розвитку. Серед причин існування всіх екологічних проблем вони називають недосконалу правову систему, податкову політику, корупцію, високі процентні ставки, труднощі в інвестуванні, великі витрати енергії, палива та сировини та інші риси перехідної економіки. А інша група менеджерів підтримує командно-адміністративну економіку і теж не має чіткого уявлення про вагомість сталості у лісовому господарстві.

Таким чином, застосування Q-аналізу до вивчення поглядів менеджерів лісових підприємств дають змогу визначити відмінності в їхньому ставленні до ринкових перетворень і проблем сталого розвитку лісового господарства України. Різноманітність у поглядах пояснюється, зокрема, різницею у віці та рівні життя респондентів. До інших не менш важливих чинників, які впливають на відповіді індивідуумів, належать такі, як досвід роботи респондента, його посада тощо. Крім того, застосування саме Q-методу допомогло провести поряд із кількісним якісний аналіз і визначити, чому саме ті або інші групи індивідуумів дотримуються своїх поглядів.

Література

1. **Brown, S. R.** A Primer on Q Methodology. Operant Subjectivity. 1993. – 91-138 p.
2. **Brown M.** Illuminating Patterns of Perception: An Overview of Q Methodology, 2004. – 33 p. www.sei.cmu.edu
3. **Brown, S.R.** The History and Principles of Q Methodology in Psychology and the Social Sciences, 1997. – <http://facstaff.uww.edu>
4. **Brown, S.R.** Q methodology and qualitative research. Qualitative Health Research. 1996. – p. 561-567. – <http://www.rz.unibw-muenchen.de>
5. **To Sustainability in Forestry: The Ukraine's Case/ M. Nijnik**, PhD-thesis. Wageningen: Wageningen University, 2002. – P. 166.
6. **Valenta, A. L., Wigger, U.** Q-Methodology: Definition and Application in Health Care Informatics// Journal of the American Medical Informatics Association. – 4, 6-1997, P. 501-510 p. – <http://www.j-amia.org>
7. <http://www.ddresearch.ro/M4-4.htm>

УДК 336.221

*Доц. М.Т. Бець, канд. екон. наук;
асист. О.В. Безпалова – УкрДЛТУ*

ЕКОЛОГІЧНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто склад підсистеми екологічного оподаткування в Україні, оцінено ступінь охоплення державним контролем охорони довкілля податковими інструмен-

тами за видами ресурсів та запропоновано ринкові методи екологізації платежів та зборів за забруднення навколишнього середовища.

Ключові слова: екологічні податки, податкові інструменти, методи екологізації плати за ресурси, збори за забруднення.

Doc. M.T. Bets; assist. O.W. Bespalova – USUFWT

Ecological taxiing of Ukraine and his perspective

Considered structure of composition ecological tax in Ukraine, estimate stage inclusion witch state control for protection pollution taxi on instrument for form resources and offer market method that ecological of payment and collection of taxes for make dirty of neigh boarding environment.

Keywords: ecological taxes, taxes instrument, method ecological payment for resources collection of taxes for make dirty.

Постановка проблеми

Стимулююча функція податкової політики України в умовах становлення та трансформації вітчизняної системи в міжнародну практику оподаткування передбачає екологічне спрямування існуючих податкових інструментів. Екологізація податкової системи нашої держави стала сьогодні об'єктивною реальністю і вимагає конструктивних змін та доповнень щодо пріоритетів оподаткування, формування елементів оподаткування, зважаючи на екологічний чинник.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Будь-які зміни в оподаткуванні будуть суспільно корисними і впровадженими, якщо вони нікому не завдають збитків і при цьому приносять суспільну користь. Досягти цього, на думку Парето, можливо за умови наукового поєднання інтересів держави за критеріями: фіскальної достатності (інтереси держави), економічної ефективності (платників податків), соціальної стабільності, гнучкості, справедливості (громадян – виборців) [2].

Одним з критеріїв ефективності системи оподаткування вважається ступінь інтегрованості, узгодженості та поєднання еколого-податкових інтересів держави, платників та громадян. Податкова система держави є наслідком її податкової політики, яку можна трактувати, згідно з визначенням проф. Г.М. Демченко, як сукупність форм та методів, що регулюють податкові відносини між державою та суб'єктами підприємницької діяльності у напрямку стимулювання зростання суспільного виробництва, залучення інвестицій, забезпечення стабільності доходів бюджетів усіх рівнів та спрямована на реалізацію цілей соціально-економічного розвитку України [3].

Для виокремлення екологічної підсистеми оподаткування України доцільним буде комплекс взаємопов'язаних заходів запропонованих проф. І.М. Синякевичем, які спрямовані на екологізацію діючих податкових інструментів, зміну традиційних податкових інструментів екологічного спрямування та впровадження нових податкових інструментів [5].

Постановка завдання

Сучасний етап розвитку продуктивних сил України вимагає доповнень щодо обґрунтувань функцій податків. Проф. Р.П. Жарко пропонує окрім

регулюючої, стимулюючої, соціальної функції податків додати екологічну функцію [1]. Такий підхід зумовлений, насамперед, інтеграційними процесами що проходять в державі, спрямовані на співпрацю з Міжнародним європейським союзом, активізують власний ринковий потенціал відповідно до вимог цивілізованого суспільства.

Існуюча система оподаткування, що діє в Україні, містить підсистему екологічного спрямування як складову загальнодержавних податків, платежів та зборів щодо фізичних та юридичних осіб. Класичним екологічним податком необхідно вважати в існуючій системі оподаткування тільки плату за забруднення навколишнього природного середовища. Проф. О.І. Олійник пропонує класифікувати екологічні податки за базою оподаткування, якою може виступати готова продукція (екологічний податок на продукт), природний ресурс (плата за забруднення довкілля) чи його відходи (плата за розміщення відходів виробництва і споживання) [4].

Екологічне оподаткування готової продукції в Україні відсутнє. Чинне законодавство нашої держави передбачає такі види платежів за природні ресурси: за спеціальне використання природних ресурсів, за погіршення їх якості, за забруднення довкілля. Розглянемо сфери державного контролю за довкіллям в Україні за видами податкових платежів (табл.), які забезпечують їх оподаткування.

Оцінюючи взаємозв'язок підсистеми екологічного оподаткування можна ствердити, що вона представлена практично одним екологічним податком, який входить до складу ресурсних платежів. Екологічним податком вважається плата за забруднення атмосферного повітря і водних басейнів шкідливими відходами виробництва і споживання, розміщення і складування відходів виробництва і споживання, за виробництво екологічно шкідливої продукції та застосування екологічно шкідливих технологій.

Зростання кількості зборів за забруднення навколишнього середовища зумовлює термінове коректування сформованої підсистеми екологічного оподаткування, оскільки методологічна основа та механізм сплати ресурсних платежів вимагає ґрунтовних змін. Їх правова основа сформована на початку 90-х років носить директивно-адміністративний характер оподаткування, діючи з численними змінами та доповненнями.

Отже, підсистема екологічного оподаткування знаходиться тільки на етапі формування, яке можливе за рахунок виокремлення окремої екологічної складової оподаткування шляхом вдосконалення податкового механізму оподаткування існуючих ресурсних зборів та платежів, що виконують, крім основних, функцію регулювання природокористування в Україні. Розрізняють такі ресурсні податки як на землю, воду, надра, лісовий, які за економічною сутністю є рентними платежами. Саме рентні доходи є основою при обґрунтуванні земельного податку та плати за користування ресурсами.

У світовій практиці існує декілька видів плати за користування природними ресурсами: одноразові платежі за надання права за розробку природних ресурсів (бонуси); поточні платежі залежно від обсягів або вартості

ресурсів, що видобуваються (роялті¹); відшкодування витрат на відновлення екологічного та природного стану територій, на якій здійснюється видобування (користування).

Табл. Ступінь охоплення державного контролю за охороною довкілля податковими інструментами

Види ресурсів	Податки, збори, платежі що супроводжують їх використання
Водні ресурси (поверхневі, морські)	Збори за спеціальне використання водних ресурсів загальнодержавного значення
	Збір за користування водних ресурсів для потреб гідроенергетики і водного транспорту
	Збір за користування водних ресурсів від підприємств житловою – комунального господарства
	Плата за скиди забруднюючих речовин у поверхневі води
Атмосферне повітря	Плата за викиди стаціонарних джерел
	Плата за викиди пересувних джерел
	Податок з власників транспортних засобів
	Збір за використання радіочастотного ресурсу
Земельні ресурси	Плата за землю
	Платежі за користування надрами загальнодержавного значення
	Збір за геологорозвідувальні роботи виконані за рахунок держбюджету
	Плата за пошук, розвідування, користування надрами
	Рентна плата
	Екологічні збори за розміщення відходів промислових, сільськогосподарських, будівельних, інших виробництв
Надра	Платежі за користування надрами
	Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок держбюджету
	Плата за пошук, розвідування, користування надрами
Рослинні ресурси	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення
Тваринні	Плата за спеціальне використання диких тварин
Рибні	Плата за спеціальне використання інших водних ресурсів

Одним з принципових недоліків екологічної підсистеми оподаткування можна вважати відсутність податкових важелів на рівні виконавчих органів місцевих рад у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища для визначення розмірів відшкодування за забруднення довкілля та інші екологічні збитки.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Необхідно вказати на можливість впровадження у практику екологічного оподаткування в Україні таких визнаних в міжнародній практиці платежів:

- екологічне оподаткування готової продукції, наприклад на енергоносії, на буре вугілля, на пальне, покривки до автомобілів, холодильники, на автомобільні акумулятори, пакетувальні матеріали і т.д.;

¹ Роялті – платежі будь-якого виду, одержані як винагорода за користування або за надання права на користування будь-яким авторським правом, за придбання будь-якого патенту, зареєстрованого знака на товари і послуги чи торгової марки, дизайну, секретного креслення, моделі, формули, процесу, права на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау).

- мито на імпорт вживаних товарів (легкові автомобілі, що були в споживанні);
- екологічний акцизний збір (екологічно шкідливі у виробництві і споживанні товари);
- різниця у податкових ставках на певні види продукції, що відрізняються величиною екологічної шкоди (ставки на етиловий та не етиловий бензин, природний газ та дизельне паливо залежно від вмісту сірки).

Так, чимало держав заохочують юридичних осіб до вкладень в екологічно оснащені виробничі потужності за допомогою податкових канікул (новостворені підприємства інвестують кошти в екологізацію технології, виробництва та продукції і оподатковуються на пільгових умовах).

Стрижнем екологічної політики екологічного оподаткування повинні стати фінансові важелі, які б узгоджували різноманітні види позичок і кредитів з диференційованими елементами екологічних податків. Залежність повинна бути пропорційно оберненою і спрямованою на суспільну віддачу.

Література

1. **Жарко Р.П.** Обґрунтування функцій податків на сучасному етапі розвитку продуктивних сил// Фінанси України. – 2004, № 6. – С. 96 -100.
2. **Крисоватий А.І, Десятнюк О.М.** Податкова система. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 331 с.
3. **Литвиненко Я.В.** Податкова політика. – К.: МАУП, 2003. – 224 с.
4. **Олійник О.І.** Види екологічних податків// Наук. вісник УкрДЛТУ: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 2001, вип. 11.3. – С. 26-28.
5. **Синякевич І.М.** Екологізація розвитку: об'єктивна необхідність, методи, пріоритети// Економіка України. – 2004, № 1. – С. 57-64.
6. **Чубук Л.П.** Зміни у системі оподаткування нерухомості як перспективний напрям податкової політики// Фінанси України. – 2004, № 3. – С. 99-106.

УДК 330.322.01: 330.342.22(477)

Доц. В.І. Блонська, канд. екон. наук;

асист. О.О. Сухий¹, канд. екон. наук – Львівська КА;

доц. Ю.О. Самура, канд. екон. наук – Львівський банківський ін-т

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ХАРАКТЕРИСТИК ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Запропоновано концептуальну модель формування інвестиційного клімату в перехідній економічній системі та з'ясовано вплив інвестиційного клімату на характеристики іноземного інвестування та його наслідки для приймаючої економіки.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, синергетичний ефект.

Doc. V.I. Blonska; assist. O.O. Sukhy –

Commercial Academy of Lviv; doc. Yu.O. Samura – Bank institute of Lviv

Determination of foreign investment features

A conceptual model of investment climate in transition economic system on synergy basis is suggested. By applying eclectic paradigm, FDI (foreign direct investment) features (total amount, average FDI size, FDI typology suggested in dissertation, FDI structure, investor types; FDI functions and influences on the receiving economy) and investment climate were interrelated.

Keywords: foreign investment, investment climate, synergy effect.

¹ osukhy@ukr.net. Тел.: 79-76-97, 8-066-21-23-103